

Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 15.03.2022

Makale Kabul Tarihi: 28.04.2022

CAFER SEYDAHMET'İN KIRIM SORUNUNA ÇÖZÜM ARAYIŞLARI (1918-1920)

Ümit ÖZKAN*

Öz

Cafer Seydahmet, İsmail Gaspralı'nın başlattığı Ceditçilik Hareketi'ne bağlı olarak yetişen, seksenler kuşağının Kırım'daki en önemli temsilcilerinden biridir. İlk öğrenimini Kırım'da, orta öğrenimini İstanbul Vefa Lisesi'nde bitiren Cafer Seydahmet, hukuk eğitimini ise Paris, Moskova ve Petersburg'da sürdürerek Kırım'a dönmüştür. Bu süreç, tam da Çarlık Rusyası'nda ihtilal çanlarının yüksek sesle işitildiği kritik bir döneme denk gelmiştir. Cafer Seydahmet, Numan Çelebi Cihan ve İshak Sükûti gibi mefkûreci arkadaşlarıyla bu süreçten yararlanmak için olağanüstü çaba göstermiştir. Bu bağlamda 1917'nin Nisan ayı içinde yaklaşık 2000 kişinin katılımıyla Akmescit'te Kırım Müslümanları Merkezî İcra Komitesi seçilmiştir. Nihayet aynı yılın sonlarına doğru Kırım Ahali Cumhuriyeti resmen kurulmuştur. Yeni kurulan devletin dışişleri ve savunma bakanı olmuştur. Ancak Bolşeviklerin Kırım yarımadası ve çevresinde kontrolü hemen ele alması üzerine Kırım'ın bağımsızlığı çok kısa sürmüştür. Ayrıca Bolşeviklerin yönetimindeki Kızıl Ordu'nun, Numan Çelebi Cihan başta olmak üzere pek çok mefkûreci Kırım Türk'ünü şehit etmesiyle Cafer Seydahmet, Kırım Türkleri'nin adeta tek umudu ve sesi haline gelmiştir. Yarımada ve çevresiyle kıta Avrupa'sında 1918 yılı boyunca yaşanan baş döndürücü gelişmeler, Cafer Seydahmet'i Kırım sorununun çözümünde çok aktif ve esnek bir hareket tarzına zorlamıştır. Osmanlı Devleti, Almanya ve Polonya nezdinde Kırım Türkleri'ne destek sağlamak için pek çok girişimde bulunmuştur. Ancak bunlardan beklediği sonucu alamamıştır. Bu çalışmada Cafer Seydahmet'in Kırım sorununa çözüm arayışları ve sonuçları analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cafer Seydahmet, Bolşevik İhtilali, Osmanlı Devleti, Almanya, Polonya.

* Doktorant, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı. umitozkan77@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8074-627X.

**Cafer Seydahmet's Search for a Solution to the Crimean Problem
(1918-1920)**

Abstract

Cafer Seydahmet is one of the most important representatives of the Generation Eighties in Crimea, who grew up with the Ceditism Movement started by İsmail Gaspralı. Having completed his primary education in Crimea and his secondary education in Istanbul Vefa High School, Cafer Seydahmet continued his law education in Paris, Moscow and Petersburg and returned to Crimea. This process coincided with a critical period when the bells of the revolution were heard loudly in Tsarist Russia. He made an extraordinary effort to benefit from this process with his idealistic friends such as Numan Çelebi Cihan and İshak Sükûti. In this context, the Central Executive Committee of the Muslims of Crimea was elected in Akmescit with the participation of approximately 2000 people in April 1917. Finally, towards the end of the same year, the Republic of Crimean People was officially established. He became the Foreign and Defence Minister of the newly established state. However, the independence of Crimea lasted for a very short time, as the Bolsheviks immediately took control of the Crimean Peninsula and its surroundings. In addition, after the Red Army under the Bolsheviks killed many intellectual Crimean Turks, especially Numan Çelebi Cihan, Cafer Seydahmet has become the only hope and voice of the Crimean Turks. The dizzying developments in the peninsula and its surroundings as well as in continental Europe throughout 1918 forced Cafer Seydahmet to take a very active and flexible course of action in solving the Crimean Problem. He made many attempts to support the Crimean Turks before The Ottoman Empire, Germany, and Poland. But he did not get the result he expected from them. In this study, Cafer Seydahmet's search for a solution to the Crimean Problem and its results were analysed.

Keywords: Cafer Seydahmet, Bolshevik Revolution, The Ottoman Empire, Germany, Poland.

Giriş

Tıpkı bugün olduğu gibi, XX. yüzyılın ilk çeyreğinde Kırım sorunu Türk İslâm dünyasının kanayan yaralarından biriydi. Bu sorun, Bolşevik İhtilali'nden sonra 1917'nin sonlarına doğru bağımsızlığını ilan eden Kırım Ahali Cumhuriyeti'nin, Bolşevik güçleri tarafından işgal edilmesi üzerine bir kez daha ortaya çıkmıştır. Kırım Türkleri 1783'ten beri hasret kaldıkları bağımsızlıklarına henüz doyamadan, kendilerini korkunç bir ateş çemberi içinde bulmuşlar, anarşi ve teröre maruz kalmışlardır. Bolşevik kuşatması altındaki Kırım Türkleri'nin kendi imkanlarıyla vatanlarını kurtarabilme şansları yoktur. Kırım sorununa başta Osmanlı Devleti olmak üzere yarımadanın dışında çözüm aranması zorunlu hale gelmiştir.

Şüphesiz bu tarihi görevi üstlenecek birçok Kırım Türk'ü bulunuyordu. Ayaz İshaki, Cafer Seydahmet, İshak Sükûti ve Numan Çelebi Cihan, Kırım'ın yetiştirdiği önemli münevverler arasındaydı. Ancak olağanüstü şartlar, bu münevverlerin bir araya gelerek ortak bir akılla hareket etmelerini engelliyordu. Üstelik Kırım Ahali Cumhuriyeti'nin çiçeği burnunda başbakanı Numan Çelebi Cihan, 23 Şubat 1918'de Bolşevikler tarafından kurşuna dizilerek şehit edilmişti. Herkesin ister istemez can derdine düştüğü o dönemin şartlarında Cafer Seydahmet, Kırım Türkleri'nin yegâne siyasi önderi, umudu ve savunucusu olmuştur.

Böylesi önemli ve yeri doldurulamayacak bir kişi olan Cafer Seydahmet'in fikirleri, kişiliği, özellikleri ve faaliyetleriyle ilgili çok sayıda çalışma kaleme alınmıştır.² Yüzlerle ifade edilebilen ve oldukça geniş yelpazede konuları içeren söz konusu çalışmalardan birçok kitap ve makalenin yazarı bizzat Cafer Seydahmet'tir. Ayrıca son yıllarda yayınlanan kimi makale ve tezler de bulunmaktadır. Ancak tüm bu çalışmaların nicelik ve nitelik açısından yeterli olduğunu söyleyebilmek zordur. Literatüre katkı sağlayacağı düşünölen işte bu çalışma, Cafer Seydahmet'in 1918'in başlarıyla 1920'nin sonları arasında Kırım sorununu çözebilmek için yaptığı faaliyetleri, daha ziyade İstanbul'da yayımlanan dönemin kimi gazeteleriyle, vefatından sonra Cafer

² Bu çalışmalarla ilgili ayrıntılı bir bibliyografya derlemesi için bkz. Ömer Özcan, 2008, *Kırım Türkleri'nin Siyasi Önderi Cafer Seydahmet Kırimer*, Türk Ocakları Ankara Şubesi, s. 32-86.

Seydahmet hakkında *Emel* dergisinde yayınlanan makaleler ışığında ele almıştır.

Kırım Sorununun Yeniden Ortaya Çıkması

XX. yüzyılın başlarında Rusya'da yaşanan iki önemli gelişme, 1905 ve 1917 ihtilalleri, Kırım sorununun kısa vadede arka planını oluşturur. Bu ihtilaller, her ne kadar uzun bir geçmişe sahip Kırım Türkleri'nin yalnızca kısa bir dönemini kapsamış olsa da sonuçları oldukça dramatik olmuştur. Günümüze kadar neredeyse yüz yılı geçen sürede gerek Kırım'da yaşayan gerekse diasporada varlıklarını sürdürmeye çalışan Kırım Türkleri'nin konumlarını belirlemiştir. Böylesi önemli sonuçlar doğuran bu gelişmeler üzerinde, Çarlık Rusyası'nın izlediği politikalarla XIX. yüzyılın son çeyreğinden itibaren Kırım Türkleri arasında yaşanan gelişmeler etkili olmuştur.

Rusya'nın 1783'te Kırım'ı ilhaki, Kırım Türkleri'nin acı ve gözyaşlarıyla yoğrulmuş iki yüz yılı aşkın tarihlerinin miladıdır. Bu olaydan sonra II. Yekaterina ve halefleri, tarihî düşmanlık hislerinin yanında kendilerince makul bazı gerekçelerle Kırım'ı Rus İmparatorluğu'nun bir parçası haline getirmek için sistematik olarak bir dizi politikayı hayata geçirmeye başladılar (Kırımlı, 2010, s. 9-10). Bu bağlamda Kırım Türkleri'nin topraklarına el koyarak yağmaladılar. Kültürel müesseselerine büyük zarar verdiler. Ayrıca Kırım'da yaşayan halkın bir kısmının katledilmesine, büyük bir kısmının Osmanlı Devleti'ne göç etmesine zemin hazırladılar. Bu dönemde Rusya mahkûmu diğer Müslüman Türkler gibi, Kırım Türkleri de dinî taassup nedeniyle, sosyal gelişmelerini sağlayacak imkânlardan yoksundu. Topluma yön verecek teşkilatları bulunmuyordu. Kadim eğitim sistemleriye Kırım Türkleri'ni Avrupa'daki fikir cereyanlarına kapalı bir hale getirmişti (Otrar, 1960, s. 18). Ne var ki Kırım Türkleri'nin tarihindeki bu en karanlık devir, yaklaşmakta olan şafağın da işaretlerini veriyordu.

İsmail Gaspralı, faaliyetleriyle bu karanlık devri aydınlatan tartışmasız en önemli kişi olmuştur. 1883'te çıkarmaya başladığı *Tercüman* gazetesiyle “*Dilde, fikirde ve işte birlik*” sloganını savunarak Rusya mahkûmu Türk toplumlarını ortak hareket etmeye çağırmıştır. Batı medeniyeti ve fikirleri çerçevesinde sosyal ve ekonomik hayatın gelişmesi için büyük çaba sarf etmiştir. Ayrıca “*Usûl-i Cedit*” anlayışıyla, eğitimde

yepyeni bir dönemin kapılarını aralamıştır. Böylece, geleneksel yöntemlerle eğitim veren medreselerin yerini, yeni usulde açılan mektepler almaya başlamıştır. Gaspralı bu faaliyetlerinde o kadar başarılı olmuştur ki, kısa süre içinde Kırım, terakki ve tekâmül yolunda önemli mesafeler kaydetmiştir. Türkler arasında dayanışmayı amaçlayan birçok cemiyet faaliyete başlamış ve fikir hareketleri canlanmıştır (Otrar, 1960, s. 18). Daha da önemlisi Reşit Mehdi, Hasan Sabri, Numan Çelebi Cihan gibi Kırım'ın kaderini etkileyecek pek çok münevver ismin yetişmesine ortam hazırlamıştır. İşte bu isimlerden biri de Cafer Seydahmet'tir.

Yalta yakınlarındaki Kızıltaş köyünde 1 Eylül 1889'da dünyaya gelen Cafer Seydahmet, ilkokulu memleketinde; ortaokul ve liseyi de İstanbul'da tamamladıktan sonra, 1910'da hukuk fakültesine başlar. Bu sıralarda Rusya'daki Türklerin haklarını savunmak amacıyla Şahap Nezihî müstearıyla *Yirminci Asırda Tatar Millet-i Mazlumesi* başlıklı bir eser kaleme alır. Ancak bu çalışması hayatındaki ilk önemli kırılmayı da beraberinde getirir. Zira Rusya İstanbul Büyükelçisi'nin, bu eseri kaleme alan kişinin iadesini Osmanlı Hükümeti'nden talep etmesi ve bu girişimin basında yer bulması üzerine Cafer Seydahmet, Paris'e kaçmak zorunda kalır. Burada bir taraftan Sorbonne Üniversitesi'nde hukuk eğitimine devam ederken, diğer taraftan da sosyal bilimler ve gazetecilik alanlarında kendini yetiştirir. Ayrıca tercüme ve editörlük çalışmalarını da sürdürür. Bu sırada Rusya aleyhinde yazılan bir eseri tercüme ederek *Kamçı Saltanatı* adıyla İstanbul'da bastırır. I. Dünya Savaşı başlayınca Kırım'a dönen Cafer Seydahmet, 1915'te Moskova'ya gider. 1916'da Petersburg'da hukuk fakültesi son sınıfına kaydını yaptırsa da buradan İhtiyat Subay Okulu'na alınarak Odesa'daki ihtiyat bölüğüne gönderilir (Arat, 1960, s. 23-24). Bu sıralarda büyük ihtilalin ateşi, Rusya'yı çoktan sarmaya başlamıştır.

Gerçi bundan kısa bir süre önce de Çarlık Rusyası önemli bir ihtilal deneyimi yaşamıştı. Reşit Mehdi ve Hasan Sabri gibi inkılap taraftarı gençler, Kırım'da faaliyetlerini arttırmıştı. Bu gençler hak, hürriyet ve adalet gibi ilkelere önem veren bir yönetim anlayışı hâkim olmadıkça, gayr-i Rus milletlerin benliklerini koruyamayacaklarını, millî ve medeni kalkınmaya imkân bulamayacaklarını savunuyorlardı. Bu gerekçelerle çıkardıkları *Vatan Hadimi* adlı gazeteyle, çarlık rejimine karşı açıkça cephe almaktan çekinmemişlerdi. Ancak o dönemin şartlarında elde

ettikleri, birtakım temel haklardan öteye gitmeyecekti (Otrar, 1960, s. 18-19). Ellerini çabuk tutabilirlerse bu kez sonuç daha farklı olabilirdi.

Bunun için ihtilalin hemen ardından Vatan Cemiyeti'nin girişimleriyle 7 Nisan 1917'de Akmescit'te iki bin kişinin katıldığı Kırım Müslümanları Vekilleri Kongresi toplandı. Tamamen milliyetçi bir çizgide hareket eden bu kongrede, Kırım Müslümanları İcra Komitesi kuruldu. Söz konusu komite Kırım Türkleri'ni ilgilendiren siyaset, din, vakıf, eğitim vb. gibi bütün işleri üzerine aldı. Ayrıca Kurultay'ın açılması için seçim hazırlıklarına da başladı. Kısa bir süre sonra 25 yaşını doldurmuş kadın ve erkek seçmenlerin demokratik iradeleriyle belirlenen kurultay, 9 Aralık 1917'de Bahçesaray'da toplandı. Bu tarihi kurultayın ilk ele aldığı işler, anayasanın hazırlanmasıyla hükümetin kurulması oldu. Sonuçta 26 Aralık 1917'de Kırım Tatar Kanun-i Esasisi yürürlüğe girdi. Aynı gün, Kırım Ahali Cumhuriyeti ilan edilerek Numan Çelebi Cihan başkanlığında bir hükümet kuruldu. (Kırımlı, 2002, s. 459-460).

Her ne kadar bu hükümet, eski çarlık ordusundaki Kırım Tatarlarından oluşan birlikleriyle Kırım'ın büyük bir bölümüne hemen hâkim olsa da, bu durum uzun sürmemiştir. Akyar'da konuşlu Bolşeviklerle Kırım Tatar birlikleri arasında baş gösteren bölgesel çatışmalar, günler içinde büyük bir savaşa dönüşmüştür. Sayı ve teknik açıdan ezici üstünlüğe sahip Bolşevikler, ocak ayının son günlerinde Bahçesaray ve Akmescit'i işgal ederek Kırım Tatar Millî Hükümeti'ne son vermiş ve Kırım'da yönetimi tamamen ele geçirmiştir. (Kırımlı, 2002, s. 459-460). Bu gelişmeyle Kırım sorunu yeniden ortaya çıkmıştır.

Ancak 1918 yılı başlarından itibaren Karadeniz'in kuzeyinde yaşanan gelişmeler, Bolşeviklerin Kırım'ı işgaliyle sınırlı kalmamıştır. Her şeyden önce Ukrayna, Brest Litovsk Antlaşması'ndan hemen sonra Kırım üzerinde yayılımcı emeller beslediğinin açıkça sinyalini vermeye başlamıştır.³ Ayrıca Ukrayna'nın müttefiki Almanya, söz konusu

³ Ukrayna devlet başkanı Pavlo Skoropads'kij tarafından Alman Hükümeti'ne iletilen bir mektupta bu durum açıkça görülmektedir. Bu mektupta Skoropads'kij, Ukrayna'da barış ve huzuru sağladıktan sonra ekonomik kalkınmaya öncelik verdiğini, bu bakımdan Kırım'ın ülkesine önemli avantajlar sağlayacağını belirtmiştir. Kırım'ın Ukrayna'ya bağlanması için de Alman Hükümeti'nden yardım istemiştir. Ayrıntılı bilgi için bk. Aybike Güzay, *Kırım'da Alman İşgali ve Osmanlı Devleti'nin Tutumu Üzerine Bir Değerlendirme* (1918), Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi, C. 2, S. 4, Temmuz 2020, s. 448-449.

antlaşmadan sonra Ukrayna'yı Bolşeviklerin baskısından kurtarmak için harekete geçmiştir. Bu gerçekleşince, Kırım'a girerek 1918'in sonlarına kadar burada görece bir huzurun tesisini sağlamıştır. I. Dünya Savaşı'ndan sonra ise Kırım, İngiltere ve Fransa tarafından desteklenen Beyaz Ordu'nun 1920'nin sonuna kadar Kızıl Ordu'yla mücadelesinin odağındaki yerlerden biri olacaktır.

Cafer Seydahmet'in Kırım Sorununa Çözüm Arayışları

İşte bu olağanüstü gelişmeler karşısında Cafer Seydahmet, Kırım Hükümeti'nin savunma ve dışişleri bakanı olarak Kırım sorununa çözüm bulmak için oldukça yoğun bir çaba sarf etmiştir. Dönemin şartlarında Bolşevizm'e karşı her gelişmeyi bir fırsat; Bolşeviklere düşman olan her devleti de Kırım sorununun çözümünde bir paydaş olarak görmüştür.

Bu bağlamda Akmesic'teki kurultayın son toplantısında Almanya, müttefikleri ve Rusya arasında Brest Litovsk'ta yapılacak barış görüşmelerine katılması kararlaştırılır. Bunun üzerine Ukrayna'nın Kiev şehrine giden Cafer Seydahmet, Brest Litovsk şehrine ulaşmanın yollarını arar. Ukrayna Radası başkanı Profesör Proşevski'den yardım ister. Ancak bu mümkün olmaz. Zira o dönem Ukrayna, tam anlamıyla Bolşeviklerin kuşatması altındadır. Üstelik telsiz ve telgraf istasyonları da Bolşevikler tarafından tahrip edilmiştir. Bu nedenle değil ulaşmak, Brest Litovsk ile haberleşmek bile imkânsızdır. Cafer Seydahmet Kırım sorununa yönelik bu ilk girişiminden sonuç alamadığı gibi, can yoldaşı Numan Çelebi Cihan'ın Bolşeviklerce şehit edildiğini bu sıralarda öğrenmiştir. Bu olumsuz şartlarda kendisini teselli eden tek şey, Brest Litovsk Antlaşması'na Osmanlı temsilcilerinin katılması olabilir. Zira onlar da en az kendisi kadar Kırım davasını uluslararası alanda savunabilirdi.

Cafer Seydahmet'in İstanbul Ziyareti

Cafer Seydahmet, işte bu psikoloji ve beklentilerle Kiev'den ayrılmıştır. Kırım yarımadası ve çevresinin Bolşevik kuşatmasında olması, Ukrayna üzerinden karayoluyla Avrupa'ya geçmesini; can güvenliğinin olmaması da Kırım'a dönmesini imkânsız hale getirmiştir. Bu olumsuz şartlar, İstanbul dışında ona bir seçenek bırakmaz. Ayrıca Brest Litovsk'ta Osmanlı temsilcilerinin Kırım konusundaki tutumları da Cafer Seydahmet'i İstanbul'a sevk eden bir diğer sebeptir. Tehlikelerle dolu

Özkan, Ü. (2022). Cafer Seydahmet'in Kırım sorununa çözüm arayışları (1918-1920). *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (8), 1-19.

uzun bir deniz yolculuğunun ardından Tiflis üzerinden önce Bakü'ye ulaşır. Ardından Batum'dan deniz yoluyla Trabzon'a geçer. Burada bir süre kaldıktan sonra nihayet 20 Nisan 1918'de İstanbul'a gelir. Adeta zamana karşı yarışmaktadır. Kırım'daki durumun aciliyeti karşısında, yalnızca bir günlük istirahatin ardından İstanbul'daki temaslarına iki önemli görüşmeyle başlar.

Bu bağlamda Cafer Seydahmet'in 21 Nisan'da ilk görüştüğü kişi, Osmanlı Devleti'nin iki numarası, Sadrazam Talât Paşa olmuştur. Cafer Seydahmet, bu konuyu hatıralarında şöyle anlatır:

“Saat 9'da Talât Paşa'nın huzuruna girdim. Beni hiç beklemediğim şekilde ayakta karşıladı ve sarılarak gözlerimden öptü. Ben kendisine mukabelede bulunmadım. Talât Paşa benim çekingenliğimin derhal farkına vardı. Ben de kendisine: Teveccühünüzün yüksek kıymetini candan takdirle bundan sonsuz sevinç duydum. Ancak tarihimizin ve birçokları ümitsizlikle hayata gözlerini kapamış olan Kırım gençliğinin zatualinizden Brest Litovsk'ta Troçki, Ukrayna heyeti ve Alman heyeti Kırım meselesinden bahsettikleri halde, Türk heyetinin müdafaamız hususunda hiçbir söz söylememiş olmasının cevabını beklediğini ve benim münasebet ve hareketlerimin de bununla bağlı olduğunu söyledim.” (Kırimer, 1993, s. 309).

Kırım sorunuyla ilgili serzeniş dolu bu sözler, Talât Paşa üzerinde adeta şok etkisi yaratmıştır. Her ne kadar duydukları hoşuna gitmese de Kırım Ahali Cumhuriyeti'nin dışişleri ve savunma bakanının açık sözlü tavrına, Osmanlı sadrazamı da aynı şekilde mukabelede bulunarak Türk heyetinin söz konusu tutumunu tarihi bir hata olarak değerlendirmiştir. Ayrıca bu hatanın kendisinin Kırım'daki gelişmeleri sağlıklı değerlendirememesinden kaynaklandığını da itiraf etmiştir. Hatta ölmeden önce bu hatayı düzeltmeye çalışacağına ve Kırım'a borcunu ödeyeceğine söz vermiştir. Gerçekten de Ukrayna Hükümeti'nin 1918 yılında Kırım'a uyguladığı ambargonun, Talât Paşa'nın girişimleriyle kaldırılması (Alaç, 1961, s. 14-15), Osmanlı sadrazamının bu sözlerinde samimi olduğunun bir göstergesidir.

Aynı günün ilerleyen saatlerinde Cafer Seydahmet, ikinci olarak Osmanlı Harbiye Nazırı Enver Paşa ile görüşmüştür. Her ne kadar Harbiye Nezareti'nde oldukça soğuk karşılanmış ve Bolşeviklik ithamlarına maruz kalmış olsa da Cafer Seydahmet yine de Enver Paşa'nın endişelerini gidermeyi başarmıştır. Hatta Bolşevik işgalinden kurtarılması için Kırım'ın acilen ihtiyaç duyduğu yaklaşık bir alay kadar askerle Hamidiye

Özkan, Ü. (2022). Cafer Seydahmet'in Kırım sorununa çözüm arayışları (1918-1920). *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (8), 1-19.

kruvazörünün temini konusunda söz bile almıştır. Ne var ki Enver Paşa ile yaptığı bu görüşme, Cafer Seydahmet'te sonradan büyük bir hayal kırıklığı yaratacaktır (Kırimer, 1993, s. 311-312).

Kırım sorunu adına büyük önem verdiği bu görüşmeler, aslında Cafer Seydahmet'in beklentilerini neredeyse hiç karşılamamıştır. Öncelikle, her ne olursa olsun, Talât Paşa'nın ölmeden önce yerine getireceğine söz verdikleri, Brest Litovsk'taki tarihi hatayı telafi edemezdi. Zira Osmanlı temsilcileri hakkıyla savunabilseydi, belki de Kırım'ın bağımsızlığı korunabilirdi. Enver Paşa'nın Cafer Seydahmet'e askerî destek sunma yönündeki sözünün de dönemin koşullarında uygulama şansı yoktu. Bu destek Bolşeviklerle önemli sorunlara yol açabilirdi. Bu nedenle askerî destek işi, sözde kalmıştır.

Cafer Seydahmet'in Kırım sorununa çözüm bulmak amacıyla İstanbul'daki temasları, yalnızca resmî makamlarla sınırlı kalmamıştır. Kırım Türkleri'nin sesini daha çok kişiye ulaştırmak için, fırsat buldukça gazetecilerle bir araya gelmiştir. Bu bağlamda ilk olarak o dönem İstanbul'da çıkan *İkdam* gazetesine bir mülakat vermiştir. Kırım Türkleri'nin Osmanlı Hükümeti'ne bakışı, Kiev'de toplanan uluslararası kongre, Kırım ile Ukrayna arasındaki ilişkiler ve Rusya'nın geleceği gibi konularda değerlendirmelerde bulunmuştur. Ancak bu mülakatın en önemli başlığı, hiç şüphesiz, Kırım Türkleri'nin Bolşevik İhtilali'nden sonra nereden destek alacakları ile ilgili olanıydı. Zira Cafer Seydahmet'in Kırım sorununa çözüm arayışlarında bazı ipuçlarını barındırıyordu. Ona göre, bu tarihi ve emsalsiz fırsatta, Kırım Türkleri'nin millî hedeflerine ulaşmadaki en büyük yardımcısı, Hilafet makamı olabilirdi (Kırımlı Kardeşlerimiz Hakkında Mülakat, 1918, s. 1).

Ne var ki, Osmanlı Devleti son yüzyılında girdiği savaşlarda hiçbir başarı elde edememişti. Trablusgarp'ı İtalyanlara bırakırken, henüz kısa bir süre önce bağımsızlıklarını ilan eden Balkan devletlerine karşı tarihinin en ağır yenilgilerinden birini almıştı. Üstelik Cafer Seydahmet'in İstanbul'a geldiği dönemde, I. Dünya Savaşı'nın içinde yer alıyordu. Ayrıca ekonomisi iyi durumda değildi. Dolayısıyla Cafer Seydahmet'in bu şartlarda Osmanlı Devleti'nden destek alması, çok zor görünüyordu. Kendisi de bunun farkındaydı. Ancak ilk olarak bu kapıyı zorlamaktan başka bir seçeneği yoktu.

Bu arada İstanbul'daki birçok gazete, koşulları ne olursa olsun, Osmanlı Devleti'nin Kırım'a yardım etmesi gerektiğini savunmuştur.

Bunlardan biri de *Ati* gazetesidir. Bu gazetenin önemli kalemlerinden Celal Nuri (İleri), bir makalesinde Kırım'ı "*İkinci Türkiye*" olarak tanımlamıştır. Osmanlı Devleti ırk, din, dil, mezhep ve tarih birliği olan Kırım'ın mukadderatına seyirci kalmaz; siyasi ve askeri açılardan Kırım'ın geleceğini ihmal edemezdi. Ayrıca kuzey ve doğusunda varlığına yönelik tehditlere yaşama hakkı tanımamalıydı. Aksi halde siyasi varlığı sona erebilirdi. Bu nedenle Kırım'ın varlığı, Osmanlı Devleti açısından hayati bir öneme sahipti. Kırım halkı, yaklaşık 350.000 kişilik nüfusuyla yarımadayı koruyamazdı. Oysa Osmanlı Devleti açısından bu mümkün, hatta kolaydı. Kırım'ı Ukrayna'ya bağlayan bir kıstak olan Orkapı'nın coğrafi konumu, Osmanlı Devleti'ne büyük avantaj sağlayabilirdi (İleri, 1918, s. 1).

Tercüman-ı Hakikat'taki köşesinde Kırım sorununu ele alan ve bu konuda çözüm önerileri sunan yazarlardan biri de Ağaoğlu Ahmet'tir. Nisan ayının sonlarına doğru bu gazetede iki makale kaleme almıştır. "*Kırım*" başlıklı ilk makalesinde, Kırım Türkleri'nin Bolşeviklerle mücadelesinden ve Cafer Seydahmet'in faaliyetlerinden övgüyle bahsetmiştir. Tüm bunlar, Gazi Giray'ın bir gazelinde yazdığı beyiti⁴ (Ağaoğlu, Kırım, 1918, s. 1) açıkça doğrulamaktadır.

Dört gün sonra yazdığı aynı başlıklı ikinci makalesinde Ağaoğlu Ahmet, Kırım sorunuyla ilgili yapılması gerekenleri; Kırım'ın o dönemki mevcut şartları, coğrafi konumu, Kırım Türkleri'nin yarımadada yaşayan diğer toplumlar karşısındaki durumu ve Kırım'ın maruz kaldığı tehlikeler çerçevesinde tartışmıştır. Ağaoğlu Ahmet'e göre Osmanlı Devleti, bu hassas konuda Almanya, Kırım ve Ukrayna arasında ortaya çıkabilecek ihtilafların önüne geçmeliydi. Ancak bu şekilde Kırım'ın müstakil bir devlet olarak kalması mümkün olabilirdi. Bu konuda en büyük iş, Osmanlı diplomasisine düşüyordu (Ağaoğlu, 1918, s. 1).

Ancak Ağaoğlu Ahmet'in önerdiği diplomasi formülü için zamana ihtiyaç vardır. Oysa Kırım Türkleri'nin Bolşevikler karşısında beklemeye

⁴ Başarılı, güçlü bir devlet adamı ve asker olmasının yanı sıra iyi bir şair, hattat, sâzende ve bestekâr olarak bilinen Gazi Giray'ın kaleme aldığı bu beyit:

Râyete meylederiz kamet-i dil-cu yerine
Tuğa dil bağlamışız kâkül-i hoş-bû yerine

Özkan, Ü. (2022). Cafer Seydahmet'in Kırım sorununa çözüm arayışları (1918-1920). *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (8), 1-19.

tahammülleri yoktur. Kırım'daki şartlar, günbegün değişmektedir. Ayrıca Osmanlı diplomatlarının kısa bir süre önce Brest Litovsk'taki barış görüşmelerinde Kırım sorununda sergiledikleri tutum, hafızalarda tazeliğini korumaktadır. Dolayısıyla bu önemli sorunun çözümü için diplomasi formülü pek ümit verici görünmez. Buna rağmen Cafer Seydahmet, bizzat kendisi, diplomatik girişimlerde bulunmaya karar verir.⁵

Cafer Seydahmet, İstanbul'daki son mülakatını *Ati* gazetesi muhabirine vermiştir. 3 Mayıs 1918'de yayımlanan bu mülakatta, Kırım'ın dış politikadaki yeriyle Ukrayna'nın Kırım üzerinde değişen politikaları hakkında değerlendirmeler yapmıştır. Cafer Seydahmet'e göre Kırım Türkleri, yaklaşık bir buçuk asır boyunca Çarlık Rusyası'nın egemenliği altında dünyadan tecrit edilmiş bir şekilde yaşamalarına rağmen benliklerini kaybetmemiştir. Ayrıca, Bolşeviklere karşı alınan yenilgiye kadar, kısa zaman da olsa hiçbir merkeze bağlı olmadan varlıklarını sürdürmeyi başarmışlardır. Ancak Almanya'nın Ukrayna'yı Bolşeviklerden temizlemesinin ardından Ukrayna'nın değişen politikalarıyla bu durum zorlaşmıştır. Kırım sorununun çözümünde yarımadayla bir şekilde ilgileri olan devletlerden ziyade, Rusyalı Müslümanların, özellikle de mümtaz gençlerin, belirleyici rol oynayacağını altını çizmiştir (Kırım'a Dair Mülakat, 1918).

Bu mülakattan da açıkça anlaşıldığına göre, Cafer Seydahmet'in Kırım sorununun çözümü noktasında görüşlerinin değiştiği söylenebilir. İstanbul'a geldiği ilk günlerde dış yardım ve siyasi vasıtalarla Kırım'ın bağımsızlığının sağlanabileceği anlayışını terk etmiş; yerli imkanları göz önüne almaya başlamıştır.

Kırım halkının yegâne temsilcisi olan Cafer Seydahmet, Kırım sorununa çözüm bulabilmek ve Kırım Türkleri'nin haklı sesini daha geniş kitlelere duyurabilmek için cemiyet faaliyetlerinde de boy göstermiştir. İlk olarak 26 Nisan 1918 Cuma günü, Beyoğlu'ndaki Galatasaraylılar Yurdu'nda, Kırım Cemiyet-i Hayriyesi tarafından onuruna düzenlenen çay ziyafetine katılmıştır. Bu ziyafette Müşir Osman Paşa, Felsefe doktoru

⁵ Bu bağlamda Cafer Seydahmet, Alman Büyükelçisi Kont Bernsdorf'la resmî bir görüşme yapmıştır. Ne var ki, Ukrayna ve Kafkasya'daki gelişmelerin değerlendirildiği bu görüşmeden de olumlu bir sonuç elde edememiştir.

Özkan, Ü. (2022). Cafer Seydahmet'in Kırım sorununa çözüm arayışları (1918-1920). *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (8), 1-19.

Rıza Tevfik Bey, şair Mehmet Emin Bey, Karargâh-ı Umumî İstihbarat İkinci Şube Müdürü Seyfi Bey, Umûr-u Şarkiye Müdürü Ali Başhamba Bey, Merkez Kumandanı Cevat Bey, Celaleddin Arif Bey, Mebusandan Ağaoğlu Ahmet, Muhyittin ve Veli Beyler, Tedrisat Talebe Müdürü Adil Bey, matbuat erkânı, Kırım Cemiyet-i Hayriyesi azası ile İstanbul'un daha pek çok önemli siması yer almıştır. Cafer Seydahmet burada kısa bir konuşma yapmıştır. Kırım'daki durum hakkında bilgi vererek Kırım'ın bağımsızlığı için yürütülen mücadeleleri İstanbul'daki üstat ve mürşitlere borçlu olduklarını söylemiştir (Kırımlı Kardeşlerimiz İle Hasbihal, 1918).

Bundan yaklaşık bir hafta sonra, 2 Mayıs'ta, Cafer Seydahmet bu kez de Türk Yurdu tarafından onuruna verilen bir başka çay ziyafetine katılmıştır. Kırım Kurultayı azasından Bekir Sıtkı'nın da yer aldığı ziyafette "*Türk Dünyasında Birlik*" temalı bir konuşma yapmıştır. Rusya'da yaşanan son gelişmelerden sonra Türk manevî birliğinin vücuda geldiğini ve bu birliği hiçbir gücün parçalayamayacağını öne sürmüştür. Cafer Seydahmet'e göre, uzun ve elem dolu senelerde bile Ruslar, Türklüğün ruhundaki bağımsızlık düşüncesini öldürememiş, birlik mefkûresinin önüne geçememiştir. Bu ziyafette Türk Ocağı adına Hamdullah Suphi Bey de bir konuşma yapmıştır. Karadeniz'in kuzeyi ve Kafkasya'da yaşanan gelişmeleri yakından takip ettiklerini ve Türk dünyasının sevinç ve hüznlerine ortak olduklarını vurgulamıştır (Türk Ocağında, 1918, s. 1).

Kırım sorununa çözüm arayışları bağlamında öne sürdüğü "*birlik*" mesajının arka planında, aslında Cafer Seydahmet'in milliyetçilik anlayışı yatmaktadır. Zira o, Türk dünyasının refah, saadet ve istiklâle ancak Türk milliyetçiliğinin güçlenmesiyle ulaşabileceğini düşünüyordu. Bu da ancak farklı coğrafyalarda yaşayan Türkler arasında birliğin sağlanmasıyla mümkün olabilirdi. Dolayısıyla Kırım'ın istiklâle kavuşması da buna bağlıydı. Cafer Seydahmet ayrıca Türk dünyasına bir bütün olarak bakıyordu. Bütün Türkleri aynı his ve heyecanla seviyor, Kırım hakkındaki hislerinin aynısını bütün Türklük için de istiyordu. Kısacası mahallî bir milliyetçilik anlayışına onun düşünce dünyasında yer yoktu. Kırım neyse, İdil-Volga oydu. Türkiye'yi, bütün Türk dünyasının Kâbe'si ve geleceğinin teminatı olarak görüyordu. Bu nedenle Türkiye'nin her zaman güçlü olmasını arzuluyordu (Kırimer, 1977, s. 8).

Cemiyet faaliyetleri kapsamında Cafer Seydahmet'in İstanbul'da katıldığı son faaliyet, Bolşevikler tarafından şehit edilen Kırım

Özkan, Ü. (2022). Cafer Seydahmet'in Kırım sorununa çözüm arayışları (1918-1920). *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (8), 1-19.

Türkleri'nin aziz ruhlarını şad etmek için okutulan Mevrit olmuştur. Cafer Seydahmet, her ne kadar hatıratında belli bir tarih belirtmese de Kırım Cemiyet-i Hayriyesi tarafından tertip edilen bu Mevrit, muhtemelen 7 Mayıs'ta yapılmıştır. Zira bu tarih, İslam dünyası için büyük önemi olan Miraç Kandili'ne tesadüf ediyordu ve ertesi günkü birçok gazetede, İstanbul'daki pek çok camide okunan Mevrit haberleri yer alıyordu. Böyle kutsal bir etkinliğe katılması, Cafer Seydahmet'in Kırım sorununu toplumun her kesimine duyurmak istemesinin bir göstergesiydi. Bunda hatırı sayılır bir başarı sağladığı aşikârdır. Zira İstanbul'da bulunduğu sürede, kamuoyunun önemli gündem maddelerinden birini Kırım sorunu oluşturmuştur.

Cafer Seydahmet'in Kırım'a Dönmesi

Söz konusu süreçte, Cafer Seydahmet bir taraftan da Karadeniz'in kuzeyindeki gelişmeleri takip ediyordu. Bu bağlamda Ukrayna'nın ardından Nisan ayının sonlarına doğru Almanların, Kırım'ı Bolşeviklerden temizlemesi, Kırım sorununun çözümü konusunda Cafer Seydahmet'i oldukça umutlandırmıştı. Zira Almanya, I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin müttefikiydi ve iki devlet arasında yapılacak bir anlaşmayla Kırım tekrar bağımsızlığına kavuşabilirdi. Bu düşüncelerle en kısa zamanda Kırım'a dönmenin yollarını arayan Cafer Seydahmet, nihayet 10 Mayıs 1918'de Osmanlı Devleti tarafından temin edilen bir gemiyle Kırım'a hareket etti. İstanbul'a olağanüstü şartlarda yalnız gelmişti. Ancak bu kez kendisine, aralarında Şevki Bektöre'nin de bulunduğu çok sayıda eğitimci eşlik ediyordu (Bektöre, 1960, s. 9-10). Zira Kırım'daki şartlar, aynı zamanda Osmanlı Devleti açısından da birtakım fırsatları barındırıyordu. Osmanlı Devleti'ni yöneten İttihat ve Terakki'nin lider kadrosu, Sarıkamış'ta akamete uğrayan Turancılık idealini Orkapı'da yeniden canlandırmaya niyetlendiler. Kısaca hem Kırım'ı bağımsızlığa kavuşturmayı hem de Turancılık idealini gerçeğe dönüştürmeyi, bir taşla iki kuş vurmaya istediler. Bunun için eğitimciler, İttihat ve Terakki liderleri için büyük bir önem taşımaktaydı.

Gerçekten de Almanların Bolşevikleri yarımadadan çıkarmasıyla Kırım'da görece bir istikrar sağlanmıştır. Hatta Polonya asıllı bir Müslüman olan General Sülkeviç idaresinde bir hükümet de kurulmuş; Cafer Seydahmet bu hükümette dışişleri bakanlığına yeniden getirilmiştir. Ancak kısa bir süre sonra Almanların Kırım'ı işgalleri, Osmanlı Devleti ile

Kırım Türkleri'ni büyük bir hayal kırıklığına uğratacaktır. Zira Almanlar, Kafkasya petrollerine ulaşmada Kırım'ı bir atlama tahtası olarak görüyor ve mutlaka ellerinde bulundurmak istiyorlardı. Ayrıca doğal limanları ve ekonomik potansiyeliyle Kırım, Almanların 1918'de doğu siyasetinin önemli bir çekim merkezi haline gelmişti. Bu nedenle Kırım Türkleri'nin elde ettiği haklar, Alman işgali döneminde beklentilerinin oldukça gerisinde kaldı. Nihayet I. Dünya Savaşı'nda İttifak Devletleri'nin yenilgisi üzerine Ekim 1918'de General Sülkeviç Hükümeti'nin devrilmesiyle, Osmanlı Devleti açısından Turancılık ideali sona ererken, Kırım sorununda da yeniden başa dönülmüş oluyordu.

Bu süreçte Cafer Seydahmet, Kırım sorununa çözüm bulabilmek için öz vatanını yeniden terk etmek zorunda kalmıştır. Kırım Parlamentosu'nun tam yetkili murahhası olarak İstanbul'a ikinci kez geldiğinde, I. Dünya Savaşı'ndan sonra bağımsızlığını elde eden Polonya Hükümeti ile dirsek teması kurmaya çalışmıştır. Bu bağlamda 20 Mayıs 1919'da Polonya Hükümeti'ne, Polonya'nın bağımsızlığından duyduğu memnuniyeti bildiren bir tebrik mektubuyla Kırım Türkleri'nin Bolşevikler, Almanlar ve Ukraynalılar ile ilişkileri hakkında bilgiler içeren bir muhtıra göndermiştir. “*Ortak düşman*” vurgusunu, Polonya ile kurulacak müstakbel dostluk için gerekli görmüştür. Bunu 4 Temmuz 1919'da Polonya Millet Meclisi'ne gönderdiği diğer bir tebrik telgrafi izleyecektir (Kırırmer, 1993, s. 18).

Bu politik adımlar, Cafer Seydahmet'in en azından o dönemin şartlarında Kırım sorununun çözümünde Osmanlı Devleti'nden bir beklentisinin kalmadığını açıkça gösteriyordu. Artık Bolşeviklerle mücadele halinde olan Polonya'nın Kırım sorununun çözümünde kilit bir rol oynayabileceğini düşünmeye başlamıştı. Zira Bolşevikler halihazırda İngiltere ve Fransa'nın desteklediği Beyaz Ordu ile mücadele halindeydi ve iki cephede de savaşmak zorunda kalan Bolşevikler karşısında Polonya'nın bir şansı olduğunu değerlendiriyordu.

Ancak bu girişimler, Polonya'nın Bolşevikler karşısında alması muhtemel bir zafer üzerine kurgulanmıştır. Oysa Cafer Seydahmet, I. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle Osmanlı Devleti'nin koşullarının hızla kötüleşmesi gibi bir gerçekle de yüzleşmek üzeredir. Öncelikle 1918'in ilk aylarında bir şekilde desteklerini sağlamaya çalıştığı İttihat ve Terakki'nin lider kadrosu, Talât ve Enver Paşa'lar, Türkiye'den kaçmıştır. Yönetimi ele geçiren Hürriyet ve İtilaf Fırkası ise, İttihat ve Terakkicilere yönelik

Özkan, Ü. (2022). Cafer Seydahmet'in Kırım sorununa çözüm arayışları (1918-1920). *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (8), 1-19.

tasfiyelerini hızlandırmıştır. Dolayısıyla bu şartlarda Cafer Seydahmet'in değil Kırım sorununa çözüm üretebilmesi, İstanbul'da kalabilmesi bile mümkün görünmemektedir. Üstelik Mondros Mütarekesi'nden kısa bir süre sonra, Anadolu'da birçok önemli yer İngiltere, Fransa ve İtalya tarafından işgal edilmeye başlamıştır. Cafer Seydahmet, iki kutuplu hale gelen o dönemin Türkiye'sinde, Millî Mücadele taraftarlarının yanında yer almıştır. Doğal olarak bu durum dikkatlerden kaçmamış ve İngilizlerin baskısıyla Damat Ferit Hükümeti döneminde Cafer Seydahmet sınır dışı edilmiştir.

Cafer Seydahmet'in Avrupa'da Faaliyetleri ve Mareşal Pilsudski ile Görüşmesi

Cafer Seydahmet, Türkiye'yi terk etmek zorunda kalıp 1920'de İsviçre'nin Lozan şehrine yerleştikten sonra da Kırım sorununa çözüm arayışlarını aktif olarak sürdürmüştür. Ancak söz konusu süreçte, Kırım'ın bağımsızlığından ziyade, -ki o dönem imkân haricindeydi-, Kırım Türkleri'nin maruz kaldığı haksızlıklara yoğunlaşmıştır. Söz gelimi Vrangeli Hükümeti'nin Kırım parlamentosunun çalışmasına izin vermemesi ve Ukrayna'nın Versay Antlaşması'nda Kırım'ın kendi toprağı olduğunu ileri sürmesiyle ortaya çıkan haksızlıkları önlemeyi öncelikli bir görev olarak görmüştür. Bu gelişmeleri Cemiyet-i Akvam'a gönderdiği bildirimlerle protesto etmiştir. Ayrıca Avrupa'da birçok dergi ve gazeteye makaleler yazarak Kırım Türkleri'nin sesi olmaya çalışmıştır (Özcan, 2008, s. 19).

Tam da aynı dönemde Cafer Seydahmet, Kırım sorunu için dikkat çekici bir politik adım daha atmıştır. Bir süre önce İstanbul'da dirsek teması sağladığı Polonya Hükümetiyle 1920'nin ilk aylarında daha ciddi ilişkiler kurmuştur. İsviçre'nin Bern kentinde Polonya elçilik yetkilileriyle bir araya gelerek Kırım'ın Polonya mandasına girmesi önerisinde bulunmuştur. Bu öneri Polonya Hükümeti tarafından da uygun bulununca, Cafer Seydahmet 17 Mayıs 1920'de, Milletler Cemiyeti'ne resmî başvuruda bulunmuştur (Kırimer, 1967, s. 38).

Emel dergisine göre “*Kırım Mandası*”, 1920'nin uluslararası koşullarına bağılı olarak Cafer Seydahmet'in ileri sürdüğü bir tezdi. Söz konusu dönemde Polonya; Avusturya, Almanya ve Rusya'nın esaretinden kurtulmanın mücadelesini veriyor ve Bolşeviklerle savaşıyordu. Ayrıca

Özkan, Ü. (2022). Cafer Seydahmet'in Kırım sorununa çözüm arayışları (1918-1920). *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (8), 1-19.

düşmanları, emperyalist yaftasını vurarak Polonya'yı uluslararası alanda tecrit etmeye çalışıyordu. Almanya ve Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'ndan yenik ayrılmasıyla korumasız kalan Kırım'da, Bolşevikler yönetime tamamen hâkim olmuşlardı. Ukrayna ise Kırım'ı kendi topraklarının bir parçası olarak görüyor ve emperyalist politikalar izliyordu. Dolayısıyla "*Kırım Mandası*" tezi, bu şartlara bağlı olarak ortaya atılmış iyi niyetli bir adımdı. Kırım'ın bağımsızlığından bir taviz değildi (Kırimer, 1967, s. 39).

Kırım'ın Polonya'nın mandasına girme talebiyle ilgili kararı aldıktan sonra Cafer Seydahmet, Polonyalı üst düzey yetkililerle görüşme trafiğini hızlandırmıştır. Esas amacı, "*eşsiz inkılapçı, yüksek kumandan, güçlü devlet adamı*" olarak gördüğü ünlü Mareşal Pilsudski ile Polonya'da görüşebilmektir. Resmî girişimlerinin sonuç vermesi üzerine nihayet 5 Kasım 1920'de Pilsudski ile görüşmeyi başaracaktır. Yaklaşık bir buçuk saat süren görüşmede; Vrangel Hükümeti'nin Kırım Türkleri'ne muameleleri ile ilgili Fransa'nın desteğinin sağlanması, Ukrayna'nın Kırım üzerindeki emelleri, Polonya'nın durumu ve Polonya mandasının istenmesinde yatan gerekçeler gibi konular ele alınmıştır.

Ancak Cafer Seydahmet'e göre Mareşal Pilsudski, en çok Rus mahkûmu toplumlarla Türkiye'nin geleceğine ilişkin konular üzerinde durmuştu. Ünlü Mareşal'in bu konulara ilişkin söyledikleri, aslında Kırım sorununun yakın gelecekteki durumu ile ilgili bazı işaretler de veriyordu. Mareşal Pilsudski'ye göre Polonya'yı doğuya bağlayan bir ülke konumunda olduğu ve Lehlerle dost bir halkı olduğu için Kırım'ın bağımsızlığı Polonya için oldukça önemliydi. Ancak Rusya kısa bir süre içinde Batılı devletler tarafından durdurulmazsa, Kırım dahil, Ukrayna ve Kafkasya'nın kurtuluşu mümkün değildi. Mareşal Pilsudski'nin bu rasyonel tespitleri Kırım sorununun çok hassas ve zor bir sürece girdiğini açıkça gösteriyordu. Bununla birlikte Polonya'nın bağımsız olmasını sağlayan en önemli faktörün Türklerin Çanakkale'de kazandıkları zafer olduğunu belirten Mareşal Pilsudski, askerî açıdan güçlü bir Türkiye'nin, ülkesi için adeta bir sigorta olduğunun da altını çizmişti. Cafer Seydahmet ise bu durumun ancak Bolşeviklerden sağlanacak yardımlara bağlı olduğunu ileri sürmüştü. Zira Mustafa Kemal Paşa'nın liderliğinde emperyalist güçlere karşı yürütülen Millî Mücadele'nin acilen desteğe ihtiyacı vardı (Kırimer, 1967, s. 44-45).

Özkan, Ü. (2022). Cafer Seydahmet'in Kırım sorununa çözüm arayışları (1918-1920). *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (8), 1-19.

Mareşal Pilsudski ile Varşova'da yaptığı bu görüşme sonrası Cafer Seydahmet, Kırım sorununda açıkça bir çıkmaza girmiştir. Bu durum söz konusu görüşmenin yapıldığı dönemin koşullarıyla açıklanabilir. Cafer Seydahmet, 1920'nin bahar aylarında büyük bir çaba sarf etmesine rağmen, Mareşal Pilsudski ile kasım ayında ancak görüşme fırsatı yakalamıştı. Ki bu sıralarda Bolşevikler Polonya karşısında üstünlüğü ele geçirmişti. Bu durumda Cafer Seydahmet'in "*Kırım Mandası*" tezi geçerliliğini kaybetmiş oluyordu. Böylece Mareşal Pilsudski ile Cafer Seydahmet görüşmesi, siyasi olmaktan ziyade, bir nezaket görüşmesi halini almıştır.

Ayrıca Türkiye'de yürütölen Millî Mücadele süreci de Kırım sorununda inisiyatifin tamamen Bolşeviklere geçtiğinin bir diğeri göstergesidir. Zira Türk milletinin kendi imkânlarıyla Anadolu'yu işgalden kurtarabilmesi mümkün değildi. Bu nedenle Millî Mücadele'yi yürütenlerin acil dış yardıma ihtiyacı vardı. Gerçi çeşitli Müslüman ölkelerden Millî Mücadele'ye maddi yardımlar gönderilmekteydi. Ancak özellikle askerî araç ve gereç bakımından bunlar yeterli değildi ve az sayıdaki alternatif arasında Bolşevikler öne çıkmaktaydı. Cafer Seydahmet'in Kırım sorununa çözüm aradığı 1920'nin sonlarında, Mustafa Kemal Paşa da Bolşeviklerden yardım almak için hassas bir politika izliyordu. Bu durum, Millî Mücadele'nin sonucu ne olursa olsun, Kırım'ın kaderinin Bolşeviklerin eline geçtiği anlamına geliyordu.

Sonuç

Kırım sorunu, 1918'in ocak ayı sonlarına doğru Bolşevik güçlerin Kırım'ı işgal ederek, henüz çok kısa bir süre önce bağımsızlığını ilan eden Kırım Ahali Cumhuriyeti'ne son vermesi üzerine yeniden ortaya çıkmıştır. Bu devletin savunma ve dışişleri bakanlıklarına getirilen Cafer Seydahmet, yaklaşık üç yıl boyunca bu soruna Kırım'ın dışında çözüm aramak zorunda kalmıştır. Bu süreçte Türk Milliyetçiliğinden Almanya'nın Kırım'ı işgalini kabule ve Polonya'nın mandasını istemeye kadar birtakım savrulmalar yaşamıştır. Kırım davasını tek başına omuzlamak zorunda kalması ve Türk İslam dünyasının sürekli aleyhine gelişen uluslararası şartlar, onu belirli ve sistematik bir hareket tarzından alıkoymuştur. Bu bağlamda Osmanlı Devleti ve Avrupa'da çeşitli ölkelerde siyasi, kültürel ve içtimai alanlarda pek çok faaliyette bulunmasına rağmen Kırım sorununa çözüm getirememiştir. Ancak yaşadıkları onca sıkıntıya rağmen, günümüzde

Özkan, Ü. (2022). Cafer Seydahmet'in Kırım sorununa çözüm arayışları (1918-1920). *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (8), 1-19.

Kırım Türkleri'nin varlığını sürdürmesinde ve Kırım'ın bağımsızlığı idealinin yaşatılmasında Cafer Seydahmet'in pes etmek bilmeyen çabalarının tartışmasız büyük bir etkisi olmuştur.

Özkan, Ü. (2022). Cafer Seydahmet'in Kırım sorununa çözüm arayışları (1918-1920). *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (8), 1-19.

Kaynakça

- Ağaoğlu, A. (1918, Nisan 28). Kırım. *Tercüman-ı Hakikat*, s. 1-2.
- Ağaoğlu, A. (1918, Nisan 24). Kırım. *Tercüman-ı Hakikat*, s. 1-2.
- Alaç, M. (1961). Talât Paşa ve Cafer Kırimer. *Emel*, 13-15.
- Arat, R. R. (1960). Cafer Seydahmed Kırimer. *Türk Yurdu*, 2(3 (285)), 23-24.
- Bektöre, S. (1960). *Volga Kızıl Akarken* (6. Baskı b.). Ankara: Nur Yayınları.
- Güzay, A. (2020, Temmuz). Kırım'da Alman İşgali ve Osmanlı Devleti'nin Tutumu Üzerinde Bir Değerlendirme (1918). *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 447-470.
- İleri, C. N. (1918, Nisan 23). Kırım. *Atı*, s. 1-4.
- Kırım'a Dair Mülakat. (1918, Nisan 23). *Atı*, s. 1-4.
- Kırimer, C. S. (1967). Mareşal Pilsudski İle Mülâkatlarım ve Hatıralarım. *Emel*, 37-47.
- Kırimer, C. S. (1977). *Ülkü ve Türkçülük*. İstanbul: Su Yayınları.
- Kırimer, C. S. (1993). *Bazı Hatıralar*. İstanbul: Emel Türk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı.
- Kırımlı Kardeşlerimiz Hakkında Mülakat. (1918, Nisan 23). *İkdam*, s. 1-2.
- Kırımlı Kardeşlerimiz İle Hasbihal. (1918, Nisan 27). *İkdam*, s. 1.
- Kırımlı, H. (2002). Rus İdaresi Dönemi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 25, s. 458-465.
- Kırımlı, H. (2010). *Kırım Tatarlarında Millî Kimlik ve Millî Hareketler* (2. b.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Otrar, İ. (1960, Kasım). Cafer Seydahmet Kırimer (1889-1960). *Emel Dergisi*, 1(1), 18.
- Özcan, Ö. (2008). *Kırım Türklerinin Siyasi Önderi Cafer Seydahmet Kırimer*. Ankara: Türk Ocakları Ankara Şubesi.
- Türk Ocağında. (1918, Mayıs 3). *Vakit*, s. 1-2.

